

Bismillahirrahmanirrahim

(İyiliği sonsuz, ikramı bol Allah'ın adıyla)

Yayın No: 29

Kur'ân'ın Öğrettiği Kavramlar Serisi: 4

NEBÎ VE RASÛL

Dr. Fatih ORUM

Yayın Yönetmeni

Hasan Mustafa ARSLAN

Mizanpaj

Burak Oğuz Belen

Kapak

Hilmi Dinç Üvendre

1. Baskı

Mart, 2016

2. Baskı

Şubat, 2017

ISBN: 978-605-65828-5-1

SÜLEYMANİYE VAKFI YAYINLARI

Hoca Gıyaseddin Mah. Şifahane Cad. No:14
34134 Fatih/ İstanbul

Tel: 0 (212) 513 00 93- Fax: 0 (212) 511 21 69

www.suleymaniyevakfi.org

Yayıncı Sertifika No:12628

Baskı ve Mücellit

Vizyon Basımevi

İkitelli Org. San. Bölğ. Deposite İş Merk.

A 6 Blok Kat: 3 No: 309 Başakşehir/İST

Tel: 0212 671 61 51 Fax: 0212 671 61 52

Genel Dağıtım: Süleymaniye Vakfı İktisadi İşletmesi

Hoca Gıyaseddin Mah. Şifahane Cad. No:14
34134 Fatih/ İstanbul

Tel: 0 (212) 513 00 93- Fax: 0 (212) 511 21 69

Copyright © 2017, Süleymaniye Vakfı Yayınları 2017

Bu eserin tüm hakları Süleymaniye Vakfı Yayınları'na aittir.
Yayıncının izni olmaksızın tümüyle veya kısmen yayınlanamaz,
kısmen de olsa fotokopi, film vb. tekniklerle çoğaltılamaz ve
elektronik ortamlarda yayınlanamaz.

Kur'ân'ın Öğrettiği Kavramlar Serisi - 4

NEBÎ VE RASÛL

Dr. Fatih ORUM

Dr. Fatih Orum

1975 Eskişehir doğumlu. İlkokuldan sonra Eskişehir Ziya Paşa Kur’ân Kursu’nda hafızlığını tamamladı. 1995’te Eskişehir İmam Hatip Lisesi’nden, 2000 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 2008 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde “Klasik Fıkıh Kaynaklarındaki Kıyas Anlayışının Kur’an Açısından Değerlendirilmesi” isimli tezi ile doktorasını tamamladı. Evli ve iki çocuk babası olan Fatih Orum halen M.E.B. bünyesinde öğretmenlik yapmaktadır.

e-posta: fatihorum75@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
NEBÎ VE RASÛL	11
1. Giriş	11
2. Nebî ve Rasûl Kavramlarının Kelime Anlamı	13
3. Kur’ân’a Göre Nebî Kavramı	15
4. Kur’ân’a Göre Rasûl Kavramı	23
5. Kur’ân’a Göre Nebî ve rasûl Kavramları Arasındaki Fark	33
6. Kur’ân’a Göre Nebî ve Rasûl Kavramları Arasındaki İlişki	37
7. Nebî ve Rasûllerin Yetki ve Sorumlulukları	49
8. Sonuç	51
KAYNAKÇA	53

ÖN SÖZ

Kur'ân'ın Öğrettiği Kavramlar serisinin elinizdeki sayısında “nebî ve rasûl” kavramlarına kısaca değineceğiz.

Gelenekte pek çok Kur'ânî kavramın içi boşaltılmış, anlam derinliği yok edilmiştir ama nebî ve rasûl kavramlarının maruz kaldığı boyutta tahrifat eşine az rastlanır türdendir.

Kur'ân'ın yüzlerce âyetinin anlaşılmasında, Kitap-hikmet ilişkisinin doğru kurulmasında, yüz yıllardır devam eden “dinde kaynak” sorununun Kur'ânî bir zeminde çözülmesinde hayati önemi olan nebî ve rasûl kavramları arasındaki ilişki gelenekte Kur'ân'la örtüşmeyen bir şekilde kurulmuştur.

Bir takım kurgulardan hareketle rasûl, kendisine kitap verilen; nebî de daha önceki bir rasûle verilen kitabı tebliğ etmekle görevlendirilen kişi olarak tanımlanmış, her rasûl nebîdir ancak her nebî rasûl değildir şeklinde bir denklem kurulmuş ama

bu denklemin Kur'ân âyetleriyle örtüşüp örtüşmediğin sağlaması yapılmamıştır.

Durum Türkçe mealler açısından daha da vahimdir. Çoğu mealde, âyetlerde geçen nebî ve rasûl kelimeleri yerine Kur'ân'da geçmeyen ve Farsça bir kelime olan “peygamber” kelimesi kullanılmakta, âyetlerdeki iki kavram arasındaki anlam derinliği meallere yansıtılamamaktadır. Bir örnek le bunu göstermek istiyoruz. Diyanet Vakfı'na ait mealde A'râf sûresinin 157. âyetine şöyle anlam verilmiştir:

“Yanlarındaki Tevrat ve İncil’de yazılı buldukları o elçiye, o ümmî Peygamber’e uyanlar (var ya), işte o Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder, onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar. Ağırıklarını ve üzerlerindeki zincirleri indirir. O Peygamber’e inanıp ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nûr’a (Kur’an’a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır.”

Yukarıda meali verilen âyetin metninde geçen “الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ” şeklindeki ifade “o elçiye, o ümmî Peygamber’e” olarak Türkçe’ye çevrilmiştir. Yani rasûl kelimesi elçi, nebî kelimesi de peygamber olarak dilimize aktarılmıştır. Bu kabul edilemez bir çeviridir. Aynı mealde İbrahim sûresinin 4. âyeti dilimize şöyle çevrilmiştir:

“(Allah’ın emirlerini) onlara iyice açıklasın diye her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik. Artık Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Çünkü O, güç ve hikmet sahibidir.”

Âyetin metninde rasûl kelimesi geçmesine rağmen bu defa aynı mealde rasûl kelimesine de peygamber anlamı verilmiştir.

Serinin elinizdeki sayısında bu önemli iki kavramı Kur’ân’dan hareketle genel olarak ele alarak bu konuda bir hassasiyetin oluşmasını hedeflemekteyiz.

Dr. Fatih Orum

NEBÎ VE RASÛL

[النبي و الرسول]

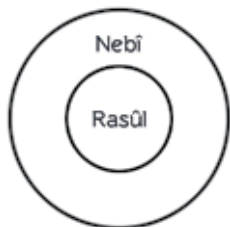
1. Giriş¹

Geleneksel anlayışa göre, vahiy yoluyla kendisine ilâhî kitap ve şariat verilir bunları insanlara tebliğ etmesi istenilen kişiye “rasûl”; rasûllere indirilen Kitap ve şariatı tebliğ etmesi için kendisine vahiy gelene de “nebî” denilmektedir. Bu düşünceye göre “her rasûl nebî”, ancak “her nebî rasûl değildir”. Kur’ân’da iki kavram arasında fark olmayıp birbirinin yerine kullanıldığını söyleyenler de bulunmaktadır.²

- 1 Konuyla ilgili yararlanılan ve ilgililer için tavsiye ettiğimiz çalışmalar şunlardır:
Abdulaziz Bayındır, “Nebîyi ve Ulemayı Tanrılaştırma”, Kitap ve Hikmet, 2015, Sayı:8, s.1 vd.; Zeki Bayraktar, Kur’ân ve Sünnet: Ama Hangi Sünnet, Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2015; Fatih Orum, Kur’ân’ı Anlama Usûlü, Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2015.
- 2 Nesefî, Tefsîr, II, 1081; Beydâvî, Tefsîr, II, 453; Râzî, Tefsîr, VIII, 236; Zemahşerî, el-Keşşâf, IV, 203-204; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, İstanbul, 1986, s. 17; Yûsuf

Rasûl ve nebî kelimelerinin geçtiği âyetlerin dilimize doğru tercüme edilebilmesi, rasûle itaatin ne anlama geldiğinin anlaşılması ve nihayetinde Kur'ân temelli nebî/rasûl algısının oluşabilmesi, bu iki kavramın anlamının doğru olarak ortaya konulmasına bağlıdır. Biz burada, önce nebî ve rasûl kelimelerinin sözlük anlamına kısaca değinecek, ardından da iki kavramın Kur'ân'da hangi anlamlarda kullanıldığını görmeye çalışacağız.

Geleneksel anlayışa göre rasûl ve nebî arasındaki ilişkiyi şöyle gösterebiliriz:

Geleneksel Anlayışa Göre
Nebî-Rasûl İlişkisi

2. Nebî ve Rasûl Kavramlarının

Kelime Anlamı

“Nebî = النَّبِيُّ” kelimesi fe’îl (فَعِيل) veznindendir. “Haber veren” anlamında ism-i fâil, ya da “n-b-v = ن-ب-و” kökünden, “değeri yükseltilmiş” anlamında ism-i mef’ûl olur.³ Kelimenin “N-b-e = ن-ب-أ” kökünden türediğini söyleyenler nebî kelimesine, “Allah’tan haber veren kişi” anlamı verirler.

Râgıb el-İsfehânî, kendisine, “يا نَبِيَّ الله = Ey Allah’ın nebîi” diye hitap eden birine, Rasûlullah (s.a.v.)’ın “لَسْتُ بِنَبِيِّ الله ، وَلَكِنِّي نَبِيُّ الله” = Ben Allah’ın nebîi değilim; Allah’ın nebîsiyim.”⁴ demesinden hareketle, kelimenin hemzesiz olanını yani “değeri yükseltilmiş” anlamını tercih etmiştir ki doğrusu da budur. Nebî, haber veren kişi değil, kendisine, içinde haberler olan âyetlerin vahyedildiği kişidir. Yani nebî, “değeri Allah tarafından yükseltilmiş kişi”dir.

3 İbn Manzûr, Lisânü’l-Arab, “n-b-e” md.; Cevherî, es-Sihâh, “n-b-e” md.

4 İsfehânî, Müfredât, “n-b-e” md.

“Rasûl = الرُّسُول” kelimesi, “vakur bir halde yürümek” anlamına gelen “r-s-l = ر-س-ل” kökünden türemiştir. Rasûl, “gönderilen kişi” ya da “şey” anlamındadır. Müzekker, müennes, tekil ve çoğul anlamında kullanılabilir. ⁵ Rasûl kelimesi, Kur'ân'da, “rusûl” şeklindeki çoğul hali de dahil olmak üzere 300'ün üzerinde, aynı anlamdaki “mürsel” kelimesi de 33 defa geçmektedir.

Kur'ân'da geçen rasûl/rusul kelimesi ile kelimenin hem elçi hem risalet, mürsel kelimesi ile de sadece elçi anlamına vurgu yapıyor olması muhtemeldir.

Toparlayacak olursak nebî, değeri yükseltilmiş kişi; rasûl ise “gönderilmiş kişi ve şey” anlamına gelmektedir.

5 İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, “r-s-l” md.; Cevherî, es-Sıhah, “r-s-l” md.; İsfahânî, Müfredât, “r-s-l” md.

3. Kur'ân'a Göre Nebî Kavramı

Aşağıdaki âyetlerde, nebîlere vahiy indirildiği bildirilmektedir:

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا.

“Nuh’a ve ondan sonra gelen nebîlere nasıl vahyettiysen sana da öyle vahyettik. İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakup’a, torunlarına, İsa’ya, Eyyub’a, Yûnus’a, Hârûn’a ve Süleyman’a da vahyetmiş, Dâvûd’a ise Zebur vermiştik. Senden önce, sana kendilerinden bahsettiğimiz elçiler gönderdik. Bahsetmediğimiz elçiler de gönderdik. Allah Mûsâ ile konuştu. Müjdeci ve uyarıcı elçiler gönderdik ki, onlardan sonra insanların elinde, Allah’a karşı ileri sürecekleri

mazeret olmasın. Allah güçlüdür, doğru karar verir.” (Nisâ 4/163-165)

Âyette, ismi geçen nebîlere vahyedildiği gibi Rasûlullah'a da vahyedildiği haber verilmektedir. Bu, Rasûlullah'ın da nebî olduğunu gösterir. Âyetin devamında, zikri geçen nebîlerin dışında da rasullerin gönderildiği bildirilmektedir. Nebîlerden bahsettikten sonra, rasûllerle devam edilmesi, nebîlerin ayrıca rasûl olduklarını gösterir. Nebîlerden bahsedilen âyetin devamında, rasûllerin insanlara müjde vermek ve onları uyarmak için gönderildiklerinden bahsedilmektedir. Bu, nebî ile rasûl kelimesi arasında bir irtibat olduğunu gösterir. Konunun devamında görüleceği üzere, nebîlik bir unvan rasûllük de bu makamın olmazsa olmaz vasfıdır. Kur'ân'da, nebîlere kitap verildiği de haber verilir. Bir âyet şöyledir:

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا

“(İsa) ‘Ben, Allah’ın kuluyum. O, bana Kitab’ı verdi ve beni nebî yaptı’ dedi.” (Meryem 19/30)

Âyette, İsâ (a.s.)’nin ağzından, kendisine Kitap verildiği ve nebî olarak gönderildiği bildirilir. Zaten bir önceki âyetten, İsâ (a.s.)’ya da vahyedildiği, dolayısıyla onun da nebî olduğunu gördük. O halde nebîlere vahyedilmesi kendilerine kitap verilmesi

anlamına gelir. Nebîyi değerli kılan da budur.

Bir âyette, nebî olduğu bildirilenlerin, başka bir âyette, kendilerine kitap verildiğinden bahsedilebilmektedir. Mesela şu âyette, İshak ve Yakub (a.s.)'un nebî olduğu bildirilmektedir:

فَلَمَّا اغْتَرَلَہُمْ وَمَا یُعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَیَعْقُوبَ
وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِیًّا.

“Nihâyet İbrahim onlardan ve Allah’tan başka taptıkları şeylerden uzaklaşıp bir tarafa çekildiği zaman biz ona İshak ve Yâ’kub’u bağışladık ve her birini nebî yaptık.” (Meryem 19/49)

En’âm sûresinin şu âyetlerinde de nebîlere kitap verildiği görülüyor:

وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مِّنْ نَّشَاءٍ إِنَّ
رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ

83. “Bu, hedefe götüren delilimizdir, onu kavmine karşı İbrahim’e verdik. Kurduğumuz düzene göre kimini derece derece yükseltiriz. Senin Rabbin doğru karar verendir ve bilendir.

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَیَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ
ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَارُونَ وَكَذَٰلِكَ
نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

84. Biz ona İshak'ı ve Yakub'u armağan ettik; bunlara ve onun soyundan gelen Dâvûd'a, Süleyman'a, Eyyub'a, Yûsuf'a, Mûsâ'ya ve Hârûn'a doğru yolu gösterdik. Daha önce Nuh'a da doğru yolu göstermiştik. Biz iyi davrananlara işte böyle mükâfat veririz.

وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ

85. Zekeriya, Yahya, İsa ve İlyas; bunların hepsi iyilerdendi.

وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ

86. İsmail'i, Elyesa'yı, Yûnus'u, Lut'u; bunlardan her birini herkesten üstün kıldık.

وَمِنَ آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

87. Babaları, soyları, kardeşleri; onları da seçtik, onlara doğru yolu gösterdik.

ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ مِّنْ عِبَادِهِ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

88. Bu, Allah'ın yoludur, O, düzenine uyan kullarına bu yolu gösterir. Eğer şirke düşselerdi, bütün yaptıkları boşa giderdi.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ

89. Adı geçenler, kendilerine kitap, hüküm ve nebîlik verdiğimiz kimselerdir.”

Âyetlerde sırasıyla şu isimler geçti: İbrahim, İshak, Yakub, Nuh, Dâvûd, Süleyman, Eyyüb, Yûsuf, Mûsâ, Hârûn, Zekeriyya, Yahya, İsa, İlyas, İsmail, Elyesa, Yûnus, Lut. On sekiz isim sayıldıktan sonra 87. âyette, bunların babalarından, soylarından ve kardeşlerinden olup da ismi zikredilmeyenlere de atıfta bulunulmuştur. 89. âyette de, yukarıdaki âyetlerde zikri geçen ve kendilerine atıfta bulunulanların tamamına kitap, hüküm (hikmet) ve nübüvvet verildiği bildirilir. Gelenekte dört ilâhî kitabın indiği kabul edilir. Rasûlullah’a nispet edilen rivayette; Âdem’e on, Şît’e elli, İdris’e otuz ve İbrahim (a.s.)’e on suhuf olmak üzere yüz suhufun indiği de iddia edilir.⁶ Böylece toplam sekiz nebîye kitap verilmiş olur. Oysa yukarıdaki âyetlerde, İbrahim (a.s.)’in da içinde bulunduğu bütün nebîlere kitap ve hüküm verildiği bildirilir. Nebîlerin, Kitab’a göre verecekleri hüküm⁷ doğru olacağı için onlara verilen hükümle kastedilen hikmettir.⁸

Konunun başında nebîyi, “değeri Allah tarafından yükseltilmiş kişi” olarak tanımlamıştık. Nebînin

6 Taberî, Târîh’ul-ümem ve ve’l-mülûk, Beyrut, 1407, I, s. 187; Zemahşerî, el-Keşşâf, VI, 360.

7 Bakara 2/213.

8 Bkz. Âl-i İmrân 3/81. Serinin “Hikmet” kitabına bakınız.

değerini yükselten, Allah'tan vahiy almasıdır. Konuyla ilgili bir âyet şöyledir:

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ

“De ki: Ben de sizin gibi insanım ama bana, ilâhınızın tek bir İlâh olduğu vahyolunuyor...”

(Kehf 18/110)

Nebîyi diğer insanlardan farklı kılan, risaletle ilgili olarak insanlara tebliğ edilmesi gereken bir vahiy alıyor olmasıdır. Bu, ilâhî kitaptır. Vahiy alması, nebîyi çok önemli kılar. Allah Teâlâ, Muhammed (a.s.) ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ

“Bu Nebî, müminler için kendi canlarından değerlidir, eşleri de analarıdır.” (Ahzâb 33/6)

Nebîler, Allah'ın, kulları arasından seçtiği kişilerdir. Hatta onların eşleri dahi müminlerin analarıdır. Yüce Allah, bu makama getirdiği kişiler dışında hiç kimseye nebî dememiştir. Ama nebîlere rasûl⁹ veya mürsel¹⁰ demiştir. Ayrıca ileride geçeceği üzere, rasûl kelimesi Kur'ân'da melekler ve risaletle ilgisi olmayan kişiler için de kullanılır.

9 Âl-i İmran 3/144; Nisâ 4/157; A'râf 7/104; Şu'arâ 26/107, 125, 143, 162.

10 Bakara 2/252; Ra'd 13/43; Neml 27/10; Yâsîn 36/3; Saffât 37/123, 133.

maktadır. Sonuç olarak, Kur'ân'a göre nebî, vahiy alan dolayısıyla kendisine kitab verilen kişidir.

Şöyle özetleyebiliriz:

Nebî, değeri Allah tarafından yükseltilmiş kişidir. Onun değerini yükselten, kendisine risaletle ilgili vahiy indirilmiş olmasıdır. Risaletle ilgili vahiy indirilen kişiye kitap verilmiş demektir.

4. Kur'ân'a Göre Rasûl Kavramı

Kur'ân'da, “rasûl” kavramı, hem “elçi” hem de “elçinin tebliğ ettiği şey” anlamında kullanılmaktadır. Aşağıdaki şu iki âyet arasındaki ilişki, rasûl kelimesinin risalet anlamında kullanıldığını gösterir.

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ

“Günü geldi, Allah katından onlara, ellerinde olanı doğru sayan bir kitap ulaştı.” (Bakara 2/89)

وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ

“Allah katından onlara, ellerinde olanı doğru sayan bir rasûl ulaştığında...” (Bakara 2/101)

Yukarıdaki iki âyet birlikte düşünüldüğünde, Kitap ve rasûl kelimelerinin aynı anlama geldiği görülmektedir. Çünkü insanlara “ellerinde olanı doğru sayan bir elçinin gelmesi”, ancak Kitap’la olur. Elçiler, Kitab’ı tebliğ ettiğine göre,¹¹ onların

11 Mâide 5/67, 92; Nahl 16/35, 82; A'râf 7/62, 68, 79, 93; Hûd 11/57; Ahkâf 46/23; Ahzâb 33/39.

gelmesi, Kitab'ın yani risaletin gelmesi anlamına gelir. Ayrıca pek çok âyette, rasûl ve kitap kelimeleri “nezîr, beşîr, hüdâ ve rahmet” gibi vasıfları paylaşmaktadır.¹²

Kur'ân'da rasûl kavramı, “elçi” anlamında insan ve melekler için kullanılmaktadır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

“Allah meleklerden de, insanlardan da elçiler seçer. Çünkü Allah işiten ve görendir.” (Hacc 22/75)

الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي
أَجْنِحَةٍ مَّثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعٍ.

“Gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan Allah, her şeyi güzel yapar.” (Fâtır 35/1)

İki âyette de meleklerden rasûl kelimesiyle bahsedilir. Kur'ân'da rasûl kelimesi Cibrîl,¹³ ölüm melekleri,¹⁴ müjde veren,¹⁵ helak haberi getiren,¹⁶

12 Mâide 5/19; İbrahim 14/52; Bakara 2/97; En'âm 6/154; Enbiyâ 21/107.

13 Tekvîr 81/19-25; Hâkka 69/38-43; Şûrâ 42/51.

14 A'râf 7/37; En'âm 6/61.

15 Meryem 19/19; Hûd 11/69; Ankebût 29/31.

16 Hûd 11/77, 81; Hicr 15/57, 61; Ankebût 29/31, 33; Zâriyât 51/31.

amelleri yazan¹⁷ melekler için kullanılır. Rasûl kelimesinin hangi âyetlerde melekler için kullanıldığının tespiti, mealler açısından önemlidir. Mesela Tâhâ sûresinin 96. âyeti şöyledir:

قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ أَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا ...

“Sâmirî dedi ki; ‘Ben onların göremediklerini görmüş, senin yoluna sıkı sıkıya bağlanmıştım. Ama onu daha sonra hayatımdan çıkardım’...”

(Tâhâ 20/96)

Âyetteki “rasûl” ifadesiyle kastedilenin Cibrîl olduğuna dair yorumlar yapılır.¹⁸ Oysa aynı sûrenin 84. âyeti, 96. âyette geçen rasûl kelimesiyle kastedilenin Mûsâ (a.s.) olduğunu gösterir. Âyet şöyledir:

قَالَ هُمْ أَوْلَاءُ عَلَى أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى

“(Musa), ‘Onlar benim yoluma girdiler, sana aceleyle geldim ki benden razı olasın’ dedi.”

(Tâhâ 20/84)

Kur’ân’da rasûl kelimesiyle melek değil insan kastedildiğinde, bu rasûl, risalet dışında, bir insanın bir insana gönderdiği elçi anlamında kullanılabilir. Mesela şu iki âyette geçen rasûl

17 Yûnus 10/21; Zuhurf 43/80.

18 Komisyon, Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli, TDV, Ankara 2007, Tâ Hâ 20/96 (Parantez içi açıklama).

ve mürsel kelimeleri, bir insanın diğer bir insana gönderdiği elçi anlamındadır:

وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ مَا بَالُ النَّسُوءِ اللَّاتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ.

“Kral dedi ki; ‘Onu bana getirin!’ Elçi geldiğinde Yûsuf şunları söyledi: ‘Efendine dön de sor bakalım, ellerini kesen kadınlar ne bulmuşlar? Benim efendim (olan Allah) onların oyunlarını bilir’.” (Yûsuf 12/50)

وَإِنِّي مُرْسَلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ

“Ben onlara bir hediye gönderecek ve elçilerin ne getireceklerine bakacağım.” (Neml 27/35)

Yine Kur'ân'da rasûl kelimesi, risaletle ilgili bir vahye muhatap olmayan ancak risaleti tebliğ eden kişi anlamında da kullanılır. Yâsîn sûresinde zikri geçen mürsellerle,¹⁹ Nûh,²⁰ Âd,²¹ Semûd,²² Lût²³ ve Eyke²⁴ halkının yalanladığı bildirilen mürseller, bu halklara gönderilen nebîlerin, çevre bölgelere

19 Yâsîn 36/13-17. Yâsîn sûresinde geçen mürsellerin, İsâ (a.s)'ın gönderdiği rasûller olabileceğine dair bkz. Taberî, Tefsîr, X, 431.

20 Furkân 25/37; Şu'arâ 26/105.

21 Şu'arâ 26/123.

22 Şu'arâ 26/141.

23 Şu'arâ 26/ 160.

24 Şu'arâ 26/ 176.

gönderdiği elçiler olmalıdır. Rasûlullah da çeşitli yerlere elçiler göndererek risaletin tebliğ edilmesini sağlamıştır.²⁵ Rasûlullah'ın, Muaz b. Cebel (ö. 18/639)'i Yemen'e gönderirken, onun için kullandığı rivayet edilen "Allah'ın Rasûlü'nün rasûlü" ifadesi de dikkat çekicidir.²⁶

Rasûl, Kur'ân'da nebînin sıfatı olarak da kullanılır. Bu durumda "Her nebî rasûldür ancak her rasûl nebî değildir." İlgili âyet şöyledir:

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ
انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا
وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ

"Muhammed, sadece bir elçidir. Ondan önce de nice elçiler geldi geçti. Şimdi o ölse veya öldürülse, siz geri mi döneceksiniz? Kim geri dönerse dönsün, onun Allah'a bir zararı olmaz. Allah şükredenleri ödüllendirecektir." (Âl-i İmrân 3/144)

Âyette, Muhammed (s.a.v.)'den rasûl olarak bahsedilir. O, Allah'tan vahiy almıştır. Yani bir nebîdir. Pek çok âyette ona nebî olarak hitap edilir.²⁷ Ancak onun, tüm nebîler gibi, rasûl vasfıyla kendisi-

25 Bu konuda geniş açıklamalar için bkz: Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, I, 308 vd.

26 Ebû Dâvûd, Akdiye, 11; Tirmîzî, Ahkâm, 3.

27 Enfâl 8/64, 65, 67; Tevbe 9/73.

ne indirileni tebliğ etme görevi vardır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الرُّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ
رِسَالَتَهُ

“Ey Rasûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Bunu yapmazsan O’nun elçiliğini yapmamış olursun.” (Mâide 5/67)

Yukarıda da geçtiği üzere, nübüvvet ve risaletle ilgili kullanımlarında, rasûl kelimesi, Kur’ân’da kendisine risaletle ilgili bir vahiy indirilmeyen yani nebî olmayan kişiler için de kullanılır. Bu durumda bu rasûl, nebîlerin göndermiş olduğu kişiler olabileceği gibi, Allah’ın her mümine yüklediği, risaleti tebliğ etme görevini yerine getirmeye çalışanlar da olabilir. Allah’ın hükümlerini herkes, her zaman birilerine ulaştırma gayreti içinde olabilir. Kur’ân’ın tebliğ edilmesi, sadece nebîlerin değil herkesin görevidir. İlgili âyet şöyledir:

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لُبِّيْنَهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ
فَبَدُّوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبُئْسَ مَا يَشْتَرُونَ

“Allah, kendilerine kitap verilenlerden, ‘onu insanlara kesinlikle açıklayacaksınız ve gizlemeyeceksiniz’ diye kesin söz aldı. Onlar ise, o kitabı bir

kenara ittiler ve buna karşılık geçici bir bedel aldılar. Aldıkları o şey ne kötüdür!” (Âl-i İmrân 3/187)

Âyette, kendilerine kitap verilmiş ümmetlerden, ellerindeki kitabı gizlemeyip tebyin etmelerine dair söz alındığı bildirilmektedir. Bakara sûresinin 159. âyetinde de, verilen bu görevi yerine getirmeyenlerin Allah dahil tüm varlıklar tarafından dışlanacakları, 160. âyette ise bunların ancak dönüş yapıp durumlarını düzeltmeleri ve Allah’ın âyetlerini tebyin etmeleri halinde bağışlanacakları haber verilmektedir. Bu, rasullere verilen risaleti tebliğ etme görevinden başka bir şey değildir ve şu âyete göre bu görev kıyamete kadar devam edecektir:

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رَّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ
وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

“Muhammed, erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah’ın Rasûlü ve nebîlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.” (Ahzâb 33/40)

Âyette, Rasûlullah’ın son nebî ve de rasûl olduğu bildirilmektedir. Nebîlik bitmiştir ama rasûl yani Kur’ân elimizdedir. Rasûller aracılığıyla risaletin tebliği kıyamete kadar devam edecektir. Yukarıda da söylediğimiz gibi nebî vasfını taşımayan rasûller, Allah’ın risaletini tebliğ gayreti içinde olan

herkes olabileceği gibi bir nebînin görevlendirdiği kişiler de olabilir. Rasûl kelimesinin bu anlamda kullanımı, rasûl gönderilmediği sürece sorumluluk olmadığına²⁸ ve her kavme kendi diliyle rasûl gönderildiğine²⁹ dair âyetlere de uygun düşmektedir.

Nübüvvet ve risaletle ilgili kullanıldığında Kur'ân'da rasûl ve nebîler için bir takım vasıflardan bahsedilmektedir. Onlara vahyedildiği,³⁰ kitap³¹ ve hikmet³² verildiği, vahiy konusunda korunmuş oldukları,³³ tebliğ edici,³⁴ uyarıcı,³⁵ müjdeleyici,³⁶ çağırıcı,³⁷ hatırlatıcı³⁸ ve şahid³⁹ oldukları, Kitab'ı okuyup⁴⁰ insanlara Kitab'ı, hikmeti ve bilmediklerini öğrettikleri,⁴¹ insanlar arasında

28 İsrâ 17/15.

29 Nahl 16/36; İbrahim 14/4.

30 Nisâ 4/163.

31 Bakara 2/213.

32 Bakara 2/231, 251; Nisâ 4/54.

33 Mâide 5/67; Yûnus 10/15; Hacc 22/52; Hâkka, 69/44-47.

34 Mâide 5/67.

35 Ahzâb 33/45.

36 Bakara 2/119, 213.

37 Ahzâb 33/46.

38 Gâşiye 88/21.

39 Ahzâb 33/45.

40 Bakara 2/129; Âl-i İmrân 3/164; İsrâ 17/106.

41 Bakara 2/129, 151; Nisâ 4/113.

hüküm verici⁴² ve onları geliştirici⁴³ oldukları bildirilmektedir. Vahiy alma dışında bu vasıfların, risaleti tebliğ eden herkes için geçerli olabileceğini söyleyebiliriz. Mesela Ahkâf sûresinin 29. âyetinde şöyle buyrulmaktadır:

وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنَّ يَشْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُّنْذِرِينَ

**“O gün Biz, cinlerden bir kaçıı Kur’ân’ı dinle-
sinler diye sana göndermiştik. Bunlar Kur’ân’ı
dinlemek üzere iken birbirlerine “Susun da
dinleyelim” demişler, dinleyip bittikten sonra
da kavimlerini uyarmak için geri dönmüşler-
di.”** (Ahkâf 46/29)

Sözü edilen cinlerden bir grup, kavimlerine uyarıcı olarak gidiyorlarsa, bunlar rasûllük görevi yapmış olurlar. Kur’ân’ın “beşîr”, “nezîr”,⁴⁴ “hâdî”⁴⁵ gibi vasıflarının olması, Kur’ân’ı tebliğ edenlerin mecâzen de olsa rasûllük görevi yaptığı anlamına gelir. Mezacen diyoruz çünkü bu vasıflar aslen kitaba aittir.

Şöyle toparlayabiliriz: Kur’ân’da rasûl kelimesi

42 Bakara 2/213; Nisâ 4/58, 65, 105.

43 Bakara 2/129.

44 Fussilet 41/1-4.

45 İsrâ 17/9; A’râf 7/193, 198.

hem elçi hem de elçinin tebliğ ettiği şey anlamında kullanılır.

Öte yandan elçi ile bazen melekler bazen de insanlar kastedilir.

Elçi ile insanların kastedildiğinde üç durum ortaya çıkar:

1. Kastedilen, bir insanın bir başka insan gönderdiği risalet dışı elçi anlamına gelebilir.
2. Kastedilen, kendisine nebîlik verilen kişinin vasfı anlamına gelebilir.
3. Kastedilen, nebî olmasa da bir nebîye gönderilen kitabı tebliğ eden kişi anlamına gelebilir. Bu durumda tebliğ yapan kişiye rasûl denmesi me-câzendir. Çünkü asıl rasûl, tebliğ ettiği şeydir.

5. Kur'ân'a Göre Nebî ve Rasûl Kavramları Arasındaki Fark

Kur'ân'a göre rasûl ve nebî kavramları arasında fark vardır. Aşağıdaki âyetlerde bu açıkça görülmektedir:

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ
وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

“Muhammed, erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah’ın Rasûlü ve nebîlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.” (Ahzâb 33/40)

Âyette Muhammed (s.a.v.)’in, Allah’ın rasûlü, nebîlerin de sonuncusu olduğu bildirilmektedir. Nebî, vahiy alması sebebiyle değeri Allah tarafından yükseltilmiş; rasûl de tebliğ eden kişidir. Dolayısıyla Muhammed (s.a.v.)’in vefatıyla vahiy kapısı kapanmıştır, ancak nebî olmayan ama Allah’ın dinini tebliğ eden rasûller sayesinde, risaletin tebliği kıyamete kadar devam edecektir. Bir başka âyet şöyledir:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ
فِي أُمْنِيَّتِهِ

“Senden önce de rasûl veya nebî olarak gönderdiğimiz kimselerden hangisi (tebliğ şekli ile ilgili) bir düzenleme yapsa, şeytanlar onun yaptığı düzenlemeye mutlaka bir şeyler karıştırmıştır.”
(Hacc 22/52)

Âyette, rasûl ve nebî kelimelerinin ayrı ayrı sıralanması bu iki kelime arasında fark olduğunu gösterir. Âyetin devamında rasûl ve nebîlere şeytanın musallat olduğu belirtilmektedir. Bu durum, risaleti tebliğ eden herkes için geçerlidir.⁴⁶ İki kavram arasında fark olduğunu gösteren bir başka âyet şöyledir:

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي
التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ... فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ
وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبَعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

“Yanlarındaki Tevrat ve İncil’de yazılı buldukları, o Ümmî Nebî Rasûl’e uyanlar... Allah’a inanın; Ümmî Nebî Rasûlü’ne de. O Rasûl de Allah’a ve O’nun sözlerine inanır. Ona uyun ki yola gelesiniz.” (A’râf 7/157, 158)

Âyette geçen “الرَّسُولَ النَّبِيَّ = O nebî rasûl” ifadesi,

46 Nisâ 4/118-120; A’râf 7/200-201; Nahl 16/98-99.

iki kavramın farklı olduğunu göstermektedir. Benzer ifade şu âyette de geçmektedir.

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا

“(Rasûlüm!) Kitap’ta Mûsâ’yı da an. Gerçekten o ihlâs sahibi idi ve hem rasûl hem de nebî idi.”

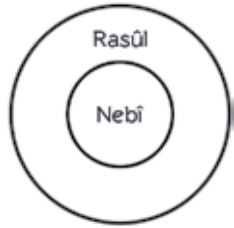
(Meryem 19/51)

“رَسُولًا نَبِيًّا”, “nebî olan rasûl” demektir. Çünkü her rasûl, nebî değildir. Ancak her nebî, rasûldür. Bunun için Kur’ân’da “نَبِيًّا رَسُولًا” yani “rasûl olan nebî” terkibi kullanılmamıştır. Şu rivayet de iki kavram arasında fark olduğunu göstermektedir:

Berâ b. Âzib (r.a.)’den rivayete göre, Nebî (s.a.v) şöyle buyurdu: “Sana yatarken okuyacağın bir dua öğreteyim. Onu okuduğun gece ölürsen fitrat üzere tertemiz ölürsün, sabaha çıkarsan hayır kazanmış olarak sabahlamış olursun. Dua şöyledir: “Allah’ım irademi Sana teslim ettim. Yönümü Sana çevirdim. Senden korkup Seni isteyerek işlerimi Sana bıraktım. Sırtımı Sana dayadım. Senden kaçıp kurtulmak ancak Sana dönmekle mümkündür. İndirdiğin Kitab’a ve gönderdiğin Nebî’ye iman ettim.” Berâ diyor ki: “Ben gönderdiğin Rasûl’e dedim...” Nebî (s.a.v) göğsüme vurdu ve “gönderdiğin Nebî’ye de!” buyurdu.⁴⁷

47 Tirmizî, Dua, 16; Buhârî, Vudû 75; Müslim, Zikir, 17.

Kur'ân'a göre rasûl ve nebî arasındaki ilişkiyi şöyle gösterebiliriz:

Kur'ân'a Göre
Nebî-Rasûl İlişkisi

6. Kur'ân'a Göre Nebî ve

Rasûl Kavramları Arasındaki İlişki

Nebî, vahiy alan ve kendisine kitab indirilen, bundan dolayı da değeri yükseltilmiş kişidir. Nebîler kendilerine indirilen vahyi, rasûl sıfatıyla insanlara tebliğ ederler. Rasûllük nebîlerin ayrılmaz vasfıdır. Dolayısıyla her nebî, rasûldür. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا

“Ey Nebî! Seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.” (Ahzâb 33/45)

Nebîlik makam, rasûllük görevdir. Rasûl/mürsel, kendinden bir şey katmadan birinin sözünü diğeri-ne ulaştıran kişidir. Âyetler şöyledir:

فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

“Rasûllere apaçık tebliğden başka ne düşer?”

(Nahl 16/35)

يَا أَيُّهَا الرُّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ

“Ey Rasûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et, yapmazsan onun rasûllüğünü yapmamış olursun.” (Mâide 5/67)

Kur'ân'da, insanlar arasında elçilik yapanlar ve melekler için rasûl kelimesi kullanılmıştır. Ama nebî kelimesi sadece, kendisine nübüvvet verilen kişi anlamında kullanılmıştır.

Bunlar, her rasûlün nebî olmadığını gösterir. Ama geleneksel kabule göre kendisine kitap indirilen ve ayrı bir şeriatı olana “rasûl”; bir rasûlün kitabı ve şeriatı ile amel edene de “nebî” denir.⁴⁸ Bu anlayışa göre İsmail (a.s.)'e verilmiş kitap ve şeriat yoktur; öyleyse o, rasûl değil nebîdir. Ama şu âyete göre o, nebî olan rasûldür:

وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا

“Bu kitapta İsmail'i de an; o, verdiği sözde durmuştu. O, nebî olan rasûldü.” (Meryem 19/54)

48 Ömer Nasuhi Bilmen bu konuda şunları söyler: “Yeni bir kitap ile yeni bir şeriat ile bir ümmete peygamber gönderilmiş olan zata nebî, peygamber denildiği gibi “rasûl, mürsel” de denir. Yeni bir kitap ve yeni bir şeriat ile gönderilmeyip de kendisinden evvelki bir peygamberin kitabını ve şeriatını ümmetine bildirmeğe memur olmuş olan zata da yalnız nebî veya peygamber denilir, rasûl ve mürsel denilmez. (Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s. 17) Lisân'ül-'Arab'ın “n-b-e” md.'nde şu ifade geçer: Rasûl özel, nebî geneldir; her rasûl nebîdir ama her nebî rasûl değildir.

Nebîlik bir makamdır. Bu kavramın içerisine, nebînin şahsı da dahildir. Bunun için Kur'ân'da rasûle itaat emredilirken nebîye itaati emreden bir âyet yoktur. Öyle olsa nebî, Allah ile kulları arasına giren yetkili bir varlık olur ve Allah'ın affetmediği şirk yapılanması meydana gelir. Bu sebeple itaat nebîye değil, onun rasûl sıfatıyla tebliğ ettiği ve uyguladığı âyetleredir. Bu da Allah'a itaat anlamına gelir. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ

“Kim Rasûl’e itaat ederse Allah’a itaat etmiş olur.” (Nisâ 4/80)

Rasûl, Allah'ın âyetlerini tebliğ ettiği için, ona itaat Allah'a itaat anlamına gelir. Allah'ın rasûlü, onun sözlerine ekleme ya da çıkarma yapamaz. Konuyla ilgili şöyle buyrulur:

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ. ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ

“Eğer o (Muhammed), bize karşı, bazı sözler uydursaydı, onu kuvvetle yakalardık, sonra onun şah damarını koparırdık. Hiçbiriniz de onu koruyamazdınız.” (Hâkka 69/44–47)

Allah, kendi sözlerini bize sadece rasûlleri aracılığıy-

la bildirdiği için rasûlün helal kıldığı, Allah'ın helal kıldığı; haram kıldığı da, Allah'ın haram kıldığıdır.⁴⁹

Nebîlik unvandır; onlar yirmi dört saat nebîdirler ama yirmi dört saat rasullük yapmazlar. Âyetleri tebliğde hata yapmazlar, Allah ne indirmişse onu tebliğ ederler. Ama onlardan hüküm çıkarırken hata edebilirler. Çünkü hüküm çıkarmak tebliğden farklıdır. Onların hatalarını bildiren âyetlerde rasûl kelimesi kullanılmaz. Mesela Bedir'de alınan esirlerle ilgili olarak şöyle buyrulur:

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُشْرَخَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ
عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ. لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ
سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ.

“Hiçbir nebî, savaş meydanında iyice ağırlığını koyuncaya kadar esir alma hakkına sahip değildir. Siz dünya malı istiyorsunuz. Allah ise sizin için sonrasını ister. Allah güçlüdür, doğru karar verir. (Zafer sizin olacak diye) Allah tarafından yazılmış bir yazı (va'd) olmasaydı aldığınız esirlerden dolayı sizi ağır bir azap yakalayacaktı.” (Enfâl 8/67, 68)

Nebî sıfatıyla yaptığı davranışlarda, onun kişisel tercihleri de söz konusu olabileceği için, bu sıfatla onun bir şeyi haram kılamayacağı ortaya çıkar.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ.

“Ey Nebî! Eşlerini razı etmeye çabalayarak Allah’ın sana helal kıldığını niçin haram kılıyorsun? Ama Allah suçları örter ve merhamet eder.” (Tahrîm 66/1)

Nebî ile rasûl arasındaki bu önemli farklar iyi anlaşılamayınca Nebî’nin Kur’ân’dan çıkardığı hikmet -ki gelenkte sünnet denilmekte- de iyi anlaşılamamakta, dolayısıyla Kitap-Sünnet ilişkisi doğru kurulamamaktadır.

Nebî olmayan rasûllerin olması bir zorunluluktur. Âyet şöyledir:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ.

“Biz, her rasûlü kendi toplumunun diliyle gönderdik ki, onlara açık açık anlatsın. Artık Allah, sapıklığı tercih edeni sapık sayar, hidâyeti tercih edeni de yoluna kabul eder. Güçlü olan O, doğru karar veren O’dur.” (İbrahim 14/4)

Kur’ân’ın Arapça olması, Muhammed (s.a.v.)’in elçi gönderildiği toplumla ilgilidir. Ama onun el-

çiliği sırf Arap toplumuna değil, tüm insanlııdır. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

“Seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bunu bilmezler.” (Sebe 34/28)

Bu yüzden farklı diller konuşan insanların Kur'ân'ı iyi öğrenerek kendi toplumlarının diliyle tebliğ etmesi çok önemli bir görevdir. Muhammed (a.s.), “Tek bir âyet de olsa benden tebliğ edin.”⁵⁰ demiştir. Bu, bütün nebîlerin ümmetlerine yüklediği görevdir. Kur'ân, bu görevi ihmal edenlerin düşeceği kötü durumu şöyle bildirmiştir:

“İndirdiğimiz açık âyetleri ve doğru yolu Kitapta insanlara açıklamamızdan sonra gizleyenleri Allah dışlayacaktır. Dışlayacak olanlar da dışlayacaktır. Tevbe edip kendini düzelten ve onları açıklayanlar başka. Onların tevbesini kabul ederim. Ben tevbeleri kabul ederim, ikramım boldur.” (Bakara 2/159, 160)

“Allah'ın indirdiği kitaptan bir şeyi gizleyenler ve ona karşılık biraz çıkar sağlayanlar var ya,

50 Buhârî, el-Enbiyâ, 50.

onlar karınlarına sadece ateş doldururlar. Allah Kıyamet günü onlarla konuşmaz. Onları akla-maz. Onlara acı bir azap vardır.” (Bakara 2/174)

Kur’ân, doğru bir şekilde her dile tercüme edilmeli ve o dili konuşanlar tarafından tebliğ edilmelidir. Bu işi yapacak kişiler, o toplum içinde Muham-med (s.a.v.)’i temsil ettiğini bilmeli ve onun gibi davranmalıdırlar. Ancak o zaman, o topluluğun son Nebî’ye inanma ve getirdiği Kitab’a uyma zo-runluluğu doğar. İnsanları sorumluluk altına sok-mak, ancak olanı olduğu gibi tebliğ etmekle olur. Allah şöyle buyurur:

“Allah nebîlerden söz aldığı gün onlara, “Size bir Kitap ve hikmet veririm de elinizde olanı tasdik eden bir rasûl gelirse ona kesinlikle ina-nacaksınız ve destek vereceksiniz. Bunu kabul ettiniz mi? Bu ağır yükü yüklendiniz mi?” de-miştî. Onlar da “kabul ettik” demişlerdi. Allah “Siz buna şahit olun, sizinle beraber Ben de şahidim” demiştî. Bundan sonra kim sözünden dönerse yoldan çıkmış olur.” (Âl-i İmrân 3/81,82)

Yaşadığımız çağ açısından bu âyetlerdeki rasûl, nebî olan rasûl değil, Kur’ân’ı tebliğ eden, o ko-nuda Muhammed (s.a.v.)’i temsil eden rasûldür. Çünkü Muhammed (s.a.v.)’den sonra nebî gelme-yecektir.⁵¹ Allah’a vermiş oldukları sözü yerine

getirmekle yükümlü olan Ehl-i Kitab, bu yükümlülükten kendilerine Allah'ın Kitab'ını tebliğ eden kişiler sayesinde kurtulabileceklerdir. Bundan sonra, kim Allah'tan vahiy aldığını iddia eder veya kendi kitabını, bir şekilde Allah'ın Kitabı gibi göstermeye çalışırsa şu âyetin kapsamına girer:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ.

“Allah’a karşı yalan uydurandan veya kendine bir şey vahyedilmediği halde ‘Bana vahiy geliyor’, ‘Allah’ın indirdiği gibi ben de indireceğim’ diyenden daha zalimi kim olabilir?” (En’âm 6/93)

Nebî için rasullük ayrılmaz bir vasıftır. Kişi nebî vasfıyla Allah'tan vahiy alır ve rasûl vasfıyla bunu tebliğ eder. Dolayısıyla Kur'ân'da bu iki kavram birbirinin yerine kullanılabilmektedir:

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ

“Andolsun ki Biz, rasûllerimizi açık delillerle gönderdik ve insanların adaleti yerine getirmeleri için beraberlerinde Kitab'ı ve mizanı indirdik.” (Hadîd 57/25)

Ancak her nebî ayrıca rasûl olunca, bu iki kavramın Kur'ân'da bir arada veya her birinin ayrı

ayrı kullanımının önemi de gözardı edilmemelidir. Mesela Rasûlullah'a Allah tarafından yapılan uyarı ve kınamalarda nebîlik vasfının zikredilmesinin bir anlamı vardır.⁵² Çünkü nebî vasfı onun vahiy alma yönünün yanı sıra insani yönünü de ifade eder. Rasûl vasfı ise genelde risaletin tebliğ yönünü ilgilendirmektedir ve rasûller bu yönüyle korunmuşlardır. Yani kendilerine indirileni olduğu gibi tebliğ etme zorunlulukları vardır.⁵³ Bu iki vasfın kullanım yönü, âyetlerin anlaşılması ve tercümesinde büyük önem taşımaktadır. Şu'arâ sûresinin pek çok âyetinde geçen, çeşitli kavimlere gönderilen ve yalanlandıkları bildirilen mürseller için dilimizde daha ziyade vahiy alan ve kendisine kitap verilen kişi anlamında kullanılan "peygamber" kelimesini kullanmak doğru olmaz. Aynı durum, kendilerine rasûl veya uyarıcı gönderilmedikçe insanların hesaba çekilmeyeceğinin bildirildiği âyetlerin⁵⁴ tercümesi için de geçerlidir.

Muhammed (s.a.v.)'in söz ve fiillerine karşı gösterilen tavırların, bu iki kavrama göre değişiyor olması ama bunun tespitinin her zaman kolay olmayışı sebebiyle sahabenin bu konuya dikkati çekilmiştir. Sahabenin zaman zaman Rasûlullah'a, söyledikle-

52 Tahrîm 66/1; Enfâl 8/67; Âl-i İmrân 3/161.

53 Mâide 5/67; Hâkka 69/44-47; Hâcc 22/52; Yûnus 10/15; Cinn 72/27-28.

54 İsrâ 17/15; Zuhurf 43/23.

rinin vahiy mi yoksa kişisel tercihleri mi olduğunu sormaları, bu ayırımın farkında olduklarını ama bunu tespit etmenin her zaman kolay olmadığını gösterir. Kendilerine söylenenin vahyin tebliği ya da onun uzantısı olma ihtimalini dikkate almadan Rasûlullah'la tartışmaya girmenin ya da ona uymamanın imani sonuçları olacağı açıktır. Bu ayrımı gözetmeleri konusunda temkinli davranmaları için sahabeye yapılan şu ikaz önemlidir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ.

“Ey İman edenler! Sesinizi Nebî'nin sesini bastırarak şekilde yükseltmeyin. Birbirinize bağırp çağırdığınız gibi onu çağırmayın. Farkında olmazsınız da amelleriniz boşa gider.” (Hucurât 49/2)

Aynı sûrenin 7. âyetinde, aralarında Allah'ın Rasûlü'nün olduğunun bilinmesi gerekliliği hatırlatılıp (وَاعْلَمُوا أَنَّ فَيْكُمْ رَسُولَ اللَّهِ), Rasûlullah'ın şayet pek çok konuda onlara uyacak olsa bunun kötü sonuçlar doğuracağı bildirilmektedir (لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ).

Âlimlerin, nebîlerin varisleri olduğuna dair rivayet⁵⁵ de konumuz açısından önemlidir. Nebîler hikmeti çıkartır ve bunu öğretirler. Hikmet çıkarma işi, ilmî yönü olan bir iştir. İnsanlar arasında da

55 Ebû Dâvud, Sünen, İlim, 1.

hikmet çıkarabilecek ilmî seviyeye ulaşanlar olur. Bu kişiler, Yüce Allah'ın Kitabı'nı okur, anlar ve onun ihtiva ettiği hikmetleri çıkarırlar. Bu yönüyle onlar, nebîlerin yolunu takip etmiş ve onlara varis olmuş olurlar. Oysa rasûller böyle değildir. Rasûller Allah'ın Kitabı'nı ve ondan çıkarılan hikmetleri tebliğ ederler.⁵⁶

56 Prof. Dr. Abdulaziz Bayındır ile 01.08.2011 tarihinde Süleymaniye Vakfında yapılan müzakere notu.

7. Nebî ve Rasûllerin Yetki ve Sorumlulukları

Kur'ân ısrarla nebî ve rasûllerin insan olduklarına, beşeri vasıflar taşıdıklarına vurgu yapar.⁵⁷ Bu, insanların fıtratında olan kutsallaştırma ve akılcılıktan uzaklaşma temayüllerine engel olma amaçlıdır.⁵⁸ Şirkin önündeki en güçlü engel budur. Nebî ve rasûllerin insanlar için örnek olması da⁵⁹ ancak böyle mümkün olur. Her hareketi vahiyle olan bir nebînin insanlar için örnek olması mümkün değildir. Kur'ân'daki îtâb âyetleri⁶⁰ de bunu desteklemektedir. Kur'ân, nebî ve rasûllerin koruma,⁶¹ vekillik,⁶² yola getirme,⁶³ baskı yapma⁶⁴ görevlerinin

57 İbrahim 14/11; Kehf 18/110; Fussilet 41/6.

58 Bkz. İsrâ 17/90 vd.

59 Ahzâb 33/21; Mümtehine 60/4, 6.

60 Enfâl 8/67; Tevbe 9/113; Tahrîm 66/1.

61 Şûrâ 42/48.

62 En'âm 6/107; Hûd 11/12.

63 Kasas 28/56; Şûrâ 42/52.

64 Çâşiye 88/21-22.

olmadığını, kalpten geçeni⁶⁵ ve gaybı⁶⁶ bilemediklerini bildirir. Yine Kur'ân, nebî ve rasûllerin tebliğ, müjdeleme ve uyarma⁶⁷ görevleri bulunduğunu ve bizler için örnek olduklarını söyler. Muhataplarının da onların tebliğ ettiklerine itaat etme sorumlulukları vardır.⁶⁸ Nebî ve rasûllerin yetki ve sorumluluklarının doğru anlaşılması, Kur'ân'ın doğru anlaşılması için hayati önem taşımaktadır.

65 Tevbe 9/101; Münâfikûn 63/4.

66 En'âm 6/50; A'râf 7/188.

67 En'âm 6/48; Sebe' 34/28; Hûd 11/12.

68 Nisâ 4/64.

8. Sonuç

Kur'ân'da, rasûl kavramı, hem elçi hem de elçinin tebliğ ettiği şey anlamında kullanılmaktadır. Elçi anlamındaki kullanımı, insan ve melekleri içine alır. Rasûl kelimesi ile insan kastedildiğinde, risalet dışında, bir insanın diğer bir insana gönderdiği elçi anlamının yanı sıra, nebî yani Allah'tan risaletle ilgili vahiy alan ve bunu tebliğ etme görevi olan kişi ile, nebî olmayan yani risaletle ilgili bir vahye muhatap olmayan ancak risaleti tebliğ eden kişi anlamında kullanılır. Nebî vasfını taşımayan rasûller, Allah'ın risaletini tebliğ gayreti içinde olan herkes olabileceği gibi bir nebînin göndermiş olduğu kişiler de olabilir. Rasûl kelimesinin, nebî yani kendisine risaletle ilgili vahiy indirilerek değeri yükseltilmiş ve kendisine indirilene rasûl sıfatıyla tebliğ eden kişi anlamında nebînin sıfatı olarak kullanıldığı dikkate alındığında, her nebînin rasûl ancak her rasûlün nebî olmadığı ortaya çıkar.

Sonuç olarak Kur'ân'a göre rasûl ve nebî kavramları arasında fark vardır. Nebî kavramı, kişinin

vahye muhatap olması ve kendisine kitap indirilmesi yani nübüvvetle ilgilidir. Nebîler kendilerine indirileni tebliğ etmekle görevlidirler. İşte bu da onların rasûllük vasfını ifade eder. Nebînin, kendisine indirileni tebliğ etmemesi yani rasûllük görevini yapmaması düşünülemez.

Kur'ân'da bazen nebî bazen rasûl bazen de her ikisinin kullanılıyor olması, kullanılan kavrama vurgu yapılıyor olması ile alakalı olmalıdır. Meallerde buna dikkat edilmelidir. Özellikle nebî ya da rasûl vasfına yönelik bir anlam örgüsü varsa, bu kelimeler aslî şekliyle kullanılmalıdır. Nebî olmayan rasûllerin de kastedilme ihtimali bulunan rasûl kelimeleri ya olduğu gibi ya da elçi şeklinde tercüme edilmelidir.

KAYNAKÇA

Bayındır, Abdulaziz; “Nebîyi ve Ulemayı Tanrılaştırma”, Kitap ve Hikmet, Sayı:8, 2015.

Bayraktar, Zeki; Kur’ân ve Sünnet: Ama Hangi Sünnet, Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2015.

Beydâvî; Envâru’t-Tenzîl ve Esrârü’t-te’vîl, Beyrut, 2000.

Bilmen, Ömer Nasuhi; Büyük İslam İlmihali, İstanbul 1962.

Buhârî; el-Câmiu’s-Sahîh, Kahire, 1400.

Ebû Dâvûd; Sünen-ü Ebî Dâvûd, Dâru’l-fikr, y.y.,trs.

el-İsfehânî, Râğıb; el-Müfredât fî garîbi’l-Kur’ân, Mısır, 1961.

Hamîdullah, Muhammed; İslam Peygamberi, trc. Salih Tuğ, Yeni Şafak Gazetesi Yayını, Ankara, 2003.

İbn Manzûr; Lisânü’l-Arab, Beyrut, 1990.

Komisyon; Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli, TDV, Ankara 2007.

Müslim; Sahîh-u Müslim, Beyrut, trs.

Nesefî; Keşfü'l-esrâr fî şerhi Menâri'l-envâr, Dâru'l, Beyrut, 1986.

Orum, Fatih; Kur'ân'ı Anlama Usûlü, Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2015.

Taberî; Tarih'ul-Umem ve v'el-Mülûk (Tarih'ut-Taberî), Beyrut, 1407.

Tirmizî; el-Câmi'u's-sahîh Sünenü't-Tirmizî, Beyrût, trs.

Yavuz, Yûsuf Şevki; "Peygamber", DİA, XXXIV.

Zemahşerî; el-Keşşâf, Riyat 1998.